

Válka, Josef

[Palacký, František,... et al. Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen.]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1970, vol. 19, iss. C17, pp. 174-175

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102446>

Access Date: 18. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

sigillographie nous donnent par exemple des possibilités de retrouver les Vallons et Français: quelques diplômés ne parlent pas de juges (iudices), mais de prévôts (praepositi) et c'est une rareté. Dans un diplôme du conseil de la ville d'Esztergom on peut trouver un mot français à la place du mot latin. Les sceaux des villes d'Esztergom et de Székesfehérvár mentionnent les bourgeois comme Latini. Ces détails montrent probablement, que les historiens ont l'intérêt d'enrichissement par la diplomatique et seront très heureux et reconnaissants, si les projets formulés par vous, monsieur Šebánek, seront une réalité.

Budapest, le 19 juin 1968.

Votre très dévoué

[Prof. Dr. Székely György]

Jindřich Šebánek, Sáša Dušková

František Palacký — Simeon Karel Macháček, Geschichte der schönen Redekünste — Dějiny české slovesnosti. K vydání připravili Oldřich Králík a Jiří Skalička. Profil, Ostrava 1968.

Jedním z mála vědeckých příspěvků k stodesátému výročí Palackého narození je edice textu „Redekünste“, dosud známého jen z rukopisné pozůstalosti. Kašpar ze Sternberka zprostředkoval Palackému brzy po jeho příchodu do Prahy tuto práci pro Eichhornovy dějiny evropských literatur. Palacký se ujal úkolu s chutí a začal na něm pracovat, ale časově náročná práce redaktora Musejníku ho přinutila, aby vyzval ke spolupráci svého přítele Simeona Macháčka. Eichhornova smrt v době dokončení rukopisu zabránila publikování. V exempláři předloženém cenzuře je uveden jako autor Palacký. Macháčkovo spoluautorství je mimo pochybnost, ale není známo, kterou pasáží každý z nich zpracoval. To je příležitostí pro textovou kritiku a pro jejího mistra Oldřicha Králíka, který v úvodu edice provádí autorskou identifikaci. Textově kritický úvod se Králíkovi rozrostl v pozoruhodnou studii o místu „Redekünste“ ve vývoji Palackého myšlení a celkové literární a kulturní situaci třicátých let. Znalci této doby a Palackého díla nemohlo uniknout, že jde o text velké závažnosti, protože spadá do doby, kdy se formuje Palackého dějinné filosofické koncepce a kdy se vyraňuje definitivní podoba kulturního programu českého obrození právě pod vlivem Palackého, jenž získává v českém národním životě ústřední postavení.

Autorská identifikace má v těchto souvislostech značný význam. Pokud je Palacký autorem celkové koncepce spisu a jeho historických pasáží, máme k dispozici vlastně první ucelenou verzi jeho pojetí českých dějin a dějin české kultury, a to z doby, než přistoupil k práci na Dějinách. Text by byl v tomto případě dokladem, jak Palacký chápal literární vývoj a literární hodnoty nejen po stránce historické, ale i jako projekt. Králík dospívá k přesvědčivě doloženému závěru, že Palacký je autorem pasáží o českých dějinách a o celkovém rázu jazyka a literatury, že celý text revidoval a zasáhl několika příznačnými úpravami i do Macháčkovy části, zabývající se literárními druhy. Formuluje sice tento poznatek jen jako velmi pravděpodobnou hypotézu, ale soudím, že Palackého autorství je v první polovině textu téměř jisté. Snad by bylo na místě ještě stylistické srovnání s Palackého německými texty, tedy úkol pro germanistu. Ale Palacký celé dílo podepsal a při jeho mentalitě je zřejmé, že za text bral odpovědnost, a že jej můžeme považovat za výraz Palackého historické koncepce v polovině třicátých let, a takto s ním pracovat.

Je to doba, kdy Palacký vstupuje do českého kulturního života jako osobnost, která má provést syntézu výsledků kulturního snažení Dobrovského osvícenského kriticismu s Jungmannovým pojetím vědecké a literární činnosti, chápaným obyčejně jako romantismus. Králík pěkně ukazuje, jak se toto úsilí o syntézu projevuje na vydávaném textu, ale přečnuje myslím taktickou stránku Palackého myšlení v této době. Je samozřejmé, že Palacký byl vázán svým postavením a svými styky s Dobrovským k aristokratickému prostředí a že ho naproti tomu „srdce táhlo“ k vlastně německému zápalu jungmannovců. Avšak syntéza, kterou provádí, je zcela promyšleným činem, který chce vědomě uchovat Dobrovského pronikavý vědecký kriticismus a dát jej do služeb vědy a literatury, pěstované ve prospěch národa. Palacký si byl plně vědom úskalí, které českému myšlení hrozí v přehnaném patriotismu

některých jungmannovců a svým postojem k vědě a k otázce jejího vztahu k národní věci toto nebezpečí překonal, aniž by ovšem mohl zabránit „vlasteneckému“ zneužívání vlastního díla v pozdější době.

Cenné jsou také Králíkovy poznatky o Palackého snaze posílit světskou složku dějin české literatury a vyřadit podružné autory z řad církevníků. To odpovídá nejen jeho protestantismu, ale i osvícenskoliberálnímu myšlení, jež nemá smysl pro literární hodnoty baroka, respektive středověké literatury. Nebyla to také jen taktická úvaha, a ohled na cenzuru, jež vedla k zmírňování česko-německého protikladu v tomto období Palackého činnosti. Králík poukazuje na to, že v „Redekünste“ je mírnější formulace česko-německého protikladu než v textu z roku 1822 a že tato mírnost je opět dána „choulostivým“ postavením Palackého. Od příchodu do Prahy až do roku 1848 však Palacký promýšlí problém českého národa a česko-německých vztahů jinak než ve svém „slovanském“ období. Usiluje tehdy o upřímnou dohodu s německým etnikem a německými literárními kruhy. Po roce 1848, kdy tato snaha ztroskotá, vyhrocuje česko-německý konflikt i historicky a celá jeho práce směřuje k ostřejšímu nacionalismu. (Viz J. Vá l k a, *Německá a česká verze Palackého Dějin*, SPFFBU, 1968, C 15.) Snad právě toto zostření nacionalismu a návrat ke slovanské koncepci spolupůsobilo, že nezařadil „Redekünste“ do vydávání starších rukopisných prací v sedmdesátých letech.

Při hodnocení „Redekünste“ ve vývoji Palackého myšlení musíme mít na zřeteli, že jde o informativní práci pro evropskou vzdělanou veřejnost a o shrnutí výsledků, k nimž dospělo studium české literatury. Spisek má zajímavou stavbu, jež byla dána přáním nakladatele, ale kterou zřejmě zkonkretizoval Palacký. Je zde stručný přehled českých dějin, pak charakteristika jazykového a literárního vývoje a posléze přehled literatury podle literárních druhů. Výklad je dobře promyšlen, nedochází k opakování a všechno se koncentruje ke kulturním dějinám — Palackého pasáže podávají jeden z prvních přehledů dějin české civilizace. Nemůže uniknout, že nejucelenějším dojmem působí zpracování dějin literatury. Palacký zde shrnuje v precizních formulacích velkou práci, kterou dosud česká věda odvedla a mohl se opřít o právě dokončované Jungmannovy literární dějiny. Úvodní historická pasáž je jistě původnější a pro Palackého z celého textu nejzajímavější, protože zde nastiňuje svůj názor na české dějiny přímo na prahu svého velkého díla a protože se vyslovuje i k epochám, které nejsou součástí jeho Dějin. Paralelu k tomuto textu tvoří pak až jeho přehled českých dějin pro Riegrův naučný slovník.

V hrubých obrysech je v „Redekünste“ obsažena Palackého dějinně filosofická koncepce, ovšem ve své zárodečné podobě. Některé rysy byly v jeho pozdějším díle potlačeny, jiné se plně rozvinuly nebo přeměnily. Je zde formulováno pochopitelné jazykové pojetí národa, přijaté v této době obecně, ale česko-německý dějinný konflikt je pochopen v podstatě pozitivně jako historická skutečnost, jež umožnila získat Čechům vysokou civilizační úroveň. Toto pojetí je v českém prostředí ve třicátých a čtyřicátých letech dosti běžné.

K největšímu posunu dochází v pozdější době při hodnocení husitství. V „Redekünste“ je již formulována plná morální rehabilitace husitství jako hnutí, jež vycházelo z krize církve a jehož cíle byly ušlechtilé. Naproti tomu se uznává jako katastrofický význam pro další průběh českých dějin. Pojetí husitství jako počátku evropské reformace a jako úsilí o svobodu je tedy propracováno až později, pod vlivem francouzské liberální historiografie, pod vlivem samotné revoluce 1848 a pochopitelně i pod vlivem prohloubeného studia pramenů. Velmi kriticky se vyslovuje Palacký k protireformaci a pobělohorské době. Překonání přináší teprve osvícenství a národní hnutí.

Lze tedy říci, že „Redekünste“ plně odpovídají vědeckým poznatkům, které byly k dispozici před prací na Dějinách, že jsou výrazem osvícensko-romantického pojetí a politické situace předbřeznové doby. Svou promyšlenou stavbou a stylistickou úrovní předznamenanávají Dějiny, ale současné jsou svědectvím, jak se v průběhu práce na Dějinách Palackého dějinně filosofická koncepce prohlubovala a v některých směrech měnila. Lze ovšem mluvit o určitém „apriorismu“, ale ve smyslu počátečního projektu nebo konceptu, který je při každé vědecké práci nutný, pokud vyplývá z dosažené úrovně vědění.

Josef Válka